

4. Санація підприємств: організаційно-економічний механізм: монографія / Т.М. Білоконь, Л. М. Несен. – Вінниця : ВНТУ, 2010. – 152 с.

КРЕДИТНИЙ ПОРТФЕЛЬ БАНКІВ УКРАЇНИ

*Блащук-Дев'яткіна Н.З., к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів
суб'єктів господарювання,*

Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів, Україна

Діяльність банківських установ здійснюється в умовах соціально-політичного тиску, збереження негативних макроекономічних трендів та проведення військових дій на сході країни, що, відповідно, передбачає негативні тенденції. Кількість банків у вітчизняній банківській системі значно скоротилася після активних дій НБУ щодо виведення неплатоспроможних банків з ринку. Частка іноземного капіталу в банківській системі скоротилася через визнання збитків по кредитному портфелю і негативного форекс-ефекту від переоцінки зобов'язань банків, номінованих в іноземній валюті.

Обсяги кредитів наданих комерційними банками, їх структура та окремі показники якості у 2010-2014 рр. наведена у таблиці [1]. Впродовж досліджуваного періоду прослідковується, переважно, позитивна динаміка зростання обсягів кредитів, наданих комерційними банками України. Незважаючи на тенденцію, кредитна активність банків залишається низькою.

Динаміка кредитів формується в умовах відсутності притоку депозитної бази та погіршення платоспроможності позичальників. В цілому, збільшення обсягу кредитного портфеля банків у 2014 році зумовлено значною девальвацією національної валюти, що в свою чергу, відобразилось на збільшенні кредитних залишків в гривневому еквіваленті.

У структурі кредитного портфеля банків значна частка припадає на кредити, що надані суб'єктам господарювання (питома вага у 2010 році складала 67,3%, а у 2014 році збільшилась до 79,8%). Станом на початок 2015 р. банківські кредити в економіку становили 802582 млн грн та зросли впродовж досліджуваного періоду на 294294 млн грн [1]. За даними НБУ лише за 2014 рік обсяг кредитів, наданих юридичним особам, зріс на 103 млрд. грн., або на 15% до 803 млрд. грн., що складає 80% загального обсягу кредитів, а без врахування валютних коливань – скоротився на 87 млрд. грн. (на 12%) [2]. За видами економічної діяльності кредитний портфель представлений в основному кредитами, наданими представникам сфери «Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів» та «Переробна промисловість», вагомими є представники сфери будівництва та нерухомості.

Обсяги кредитування фізичних осіб в цілому за досліджуваний період мали тенденцію до скорочення (на 7500 млн грн) [1]. Лише за останній період прослідковується збільшення кредитного портфелю на 11 млрд. грн., або на 7% до

179 млрд. грн., а без врахування валютних коливань – скоротився на 27 млрд. грн. (на 16%) [2]. Збільшення обсягу кредитного портфеля відбулось внаслідок значної девальвації національної валюти, в результаті чого балансова вартість залишків за кредитами значно зросла.

Основною складовою роздрібного клієнтського кредитного портфеля є беззаставні кредити готівкою, кредитні картки [3]. Найбільший вплив на розвиток ринку беззаставних кредитів надали кілька факторів: ціна продукту (прибутковість від беззаставних кредитів набагато перевищує дохід інших видів кредитних продуктів); швидка оборотність активів; при досить жорсткій ризиковій політиці банків, клієнти не можуть собі дозволити більш довгі і більш великі кредити.

Слід зазначити, що одночасно відбувалося зменшення питомої ваги кредитного портфеля в активах банків (з 80,14% у 2010 р. до 76,4% у 2014 р.) [4]. Незважаючи на це, частку кредитного портфеля в загальних активах на такому рівні слід розцінювати як критично високу, відповідно й рівень концентрації кредитних операцій є занадто ризикованим.

Значний обсяг кредитного портфеля в загальних активах, який спостерігається протягом останніх років, призвів до негативних наслідків і втрати стабільності банківської системи, що зумовлює високий кредитний ризик і, відповідно, вимагає формування значних резервів. За рік банки здійснили відрахувань у резерви на суму 103 млрд. гривень. Це стало визначальним чинником повернення банківської системи до збитковості – за 2014 рік збитки банківського сектору склали майже 53 млрд грн [2].

НБУ, з метою послаблення, ввів новий підхід до розрахунку нормативів кредитного ризику [5]. Стосовно до розрахунку нормативів кредитного ризику: по-перше, передбачено включення активів за їх балансовою вартістю, що дозволить банкам направити вивільнені кошти на кредитування та зменшити активні операції на суму сформованих за ними резервів; по-друге, визначено умови для врахування грошового забезпечення (покриття) за наданими гарантіями/акредитивами для зменшення кредитного ризику, що дозволить банкам розширити використання таких фінансових інструментів за наявності грошового забезпечення за ними.

Впродовж досліджуваного періоду простежується тенденція низької якості сукупного кредитного портфеля, яку оцінимо шляхом дослідження наявності проблемних кредитів у кредитному портфелі банків України (див. табл.). Так, наведені дані показують, що частка прострочених кредитів в обсязі кредитного портфеля в період з 2010 р. по 2014 р. знизилася з 11,2% до 7,7% , а станом на 01.01.2015 р. значно збільшилась.

Адекватно оцінити структуру і динаміку проблемних кредитів в Україні на основі офіційних даних – завдання не з простих через фрагментованість інформації та плутанину в термінології. Структуру прострочених кредитів НБУ розкриває лише у розрізі галузей нефінансових корпорацій (80,4 млрд грн), тоді як обсяги прострочених позик за іпотечними споживчими, муніципальними і державними кредитами регулятором не оприлюднюються.

Показники якості кредитного портфеля банків, млн. грн.

№	Назва показника	Станом на 01.01 відповідного року				
		2011	2012	2013	2014	2015
Стан кредитного портфеля						
1	Обсяг кредитного портфеля	755 030	825 320	815 327	911 402	1 006 358
2	Обсяг активів	942 088	1 054 280	1 127 192	1 278 095	1 316 852
3	Питома вага кредитного портфеля в активах, %	80,14	78,28	72,33	71,31	76,4
4	Кредити, що надані суб'єктам господарювання	508 288	580 907	609 202	698 777	802 582
4.1	Питома вага, %	67,3	70,4	74,7	76,7	79,8
5	Кредити, надані фізичним особам	186 540	174 650	161 775	167 773	179 040
5.1	Питома вага, %	24,7	21,2	19,8	18,4	17,8
6	Прострочена заборгованість по виданих кредитах	84563	79230	72564	70178	135858
7	Резерви під активні операції	148 839	157 907	141 319	131 252	204 931
Характеристика кредитного портфеля банків з огляду кредитного ризику						
8	Частка простроченої заборгованості в обсязі кредитного портфеля банків, %	11,2	9,6	8,9	7,7	13,5
Оцінка кредитного портфеля банків з погляду захисту від можливих втрат						
9	Відношення резервів під активні операції до виданих кредитів, %	19,71	19,13	17,33	14,4	20,4

Крім показника простроченої заборгованості для окреслення "проблемних" банки та НБУ використовують низку термінів, які вказують на всю суму проблемного кредиту, а не лише простроченої частини. Це так звані недіючі кредити (NPLs), які складаються з безнадійних кредитів (V категорії якості) та сумнівних кредитів (IV-ї категорії якості). Негативно класифікована заборгованість (NPL) за кредитними операціями за 2014 рік зросла на 97 млрд. грн., або на 63% до 251 млрд. грн., що становить 19,0% заборгованості за кредитними операціями (на 01.01.2014 – 12,9%) [2].

Факторів, які впливають на зростання проблемних кредитів у 2014 році існує чимало. По-перше, девальвація гривні призвела не лише до номінального

перерахунку обсягів валютних проблемних кредитів, а й до реального зниження фінансового стану багатьох позичальників. Погіршення платоспроможності та зменшення фактично генерованого грошового потоку клієнтів відбулося як внаслідок девальвації, так і через зменшення виручки від продажу підприємствами товарів та послуг окремих галузей виробництва, зокрема імпортерів. По-друге, банки зазнали втрат внаслідок анексії Криму та законодавчих заборон на здійснення банківської діяльності на тимчасово окупованій території. По-третє, на погіршення якості активів вплинуло оголошення надзвичайного стану функціонування банківської системи в Донецькій та Луганській областях, де через воєнні дії регулятор заборонив повноцінно працювати з портфелем позичальників на території АТО. Також не сприяє зниженню проблемної заборгованості і запровадження мораторію на роботу з іпотечними кредитами фізичних осіб в іноземній валюті.

Отже, Україна продовжує відчувати серйозну економічну, фінансову та політичну кризу. Незважаючи на збільшення абсолютних показників кредитного портфеля банківської системи України, вплив напруженого операційного середовища призводить до погіршення якості активів банків та виснаження резервів. Робота з проблемними активами як на рівні НБУ, так і самих банків, залишається одним із пріоритетних завдань оздоровлення банківської системи України.

Список літератури:

1. Основні показники діяльності банків України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id=36798.
2. Банківська система 2015: виклики та перспективи Національний банк України, лютий 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=14741673>.
3. Резниченко Є. Огляд ринку кредитування фізичних осіб / Євгенія Резниченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ua.prostobank.ua/spozhivchi_krediti/statti/oglyad_rinku_kredituvannya_fizichnih_osib_za_2014_rik.
4. Показники діяльності банків за станом на 01.01.2015 р. [Електронний ресурс]: – Режим доступу: http://aub.org.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=10094&Itemid=11.
5. Постанова Правління НБУ від 8.10.2015 №683 «Про затвердження Змін до Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=22653240>.